

Posudek vedoucí na magisterskou práci Miroslava Chrásky

Hajnalova linie v současné Evropě

Katedra demografie a geodemografie, PřF UK

Diplomová práce Miroslava Chrásky se věnuje otázce, jaké je sňatkové a rodinné uspořádání v současné Evropě a zda je možné v aktuálních datech sledovat v rámci reprodukčního chování rozdíly mezi východní a západní Evropou, které ve svém výzkumu dokumentoval John Hajnal. Ačkoliv demografická reprodukce evropských populací během 20. století zaznamenala mnoho změn a zdánlivě se unifikovala díky vyšším hodnotám naděje dožití pro obě pohlaví a nízkou intenzitou plodnosti, opak je pravdou. Rozdíly v demografické reprodukci přetrvávají napříč Evropou, a to jak u základních demografických procesů porodnosti a úmrtnosti, tak sňatečnosti, rozvodovosti nebo potratovosti. Téma diplomové práce je relevantní a v rámci demografického výzkumu i aktuální.

Diplomová práce je zpracována v šesti kapitolách, přičemž nechybí abstrakty, seznamy obrázků, tabulek, seznam použité literatury a datových zdrojů. Na úvod práce, kde je vymezen cíl výzkumu, navazuje teoretická část (zahrnující dvě kapitoly), která poskytuje poznatky o Hajnalově linii a rodinném chování, přičemž jsou specifikovány dva základní přístupy ke změnám v rodinném chování: normativní přístup a teorie racionální volby. V teoretické části není samostatná kapitola zahrnující k rešerši literatury, na druhou stranu obě kapitoly poskytují dostatečný přehled o výzkumech vztahující se k danému tématu.

Kapitola čtvrtá obsahuje informace k datům a metodám, které byly v analytické části použity. Analýza vztahující se k testování Hajnalovy linie vycházející z čistě demografických ukazatelů je založena na datech Eurostatu pro období 1990–2015. Konkrétně byly využity tyto ukazatele: průměrný věk při uzavření prvního manželství u mužů a žen, průměrný věk ženy při narození prvního dítěte, počet rozvodů na 100 sňatků, podíl živě narozených dětí v manželství a mimo manželství, což jsou ukazatele relevantní, nicméně za přínosné bych považovala i ukazatele vztahující se k struktuře rodin a domácností. Analýza hodnotové orientace Evropanů zohledňující rodinné chování je založena na datech European Social Survey (ESS) v období 2002–2018, zahrnuto je devět vln šetření pro všechny zúčastněné země, které reprezentují Evropu. Otázky byly vybrány na základě poznatků odborné literatury a rozříděny dle povahy do pěti skupin: sociodemografické charakteristiky, víra a náboženství, péče o děti, spokojenost, hodnoty a názory. Celkově je zpracováno 39 otázek ESS. Datové zdroje jsou odpovídající a popsány srozumitelně. Je zřejmé, jaká data vstupovala do výzkumu, nicméně problematika jejich kvality je spíše opomíjena. Také je na zvážení, zda by jednotlivé skupiny vybraných otázek neměly být rovnoměrněji zastoupeny (např. skupina péče o děti má dvě otázky, skupina hodnoty a názory má čtrnáct otázek). Další část práce se věnuje K-menas shlukové analýze, která umožnila zpracovat takto rozsáhlá a různorodá data.

Pátá kapitola je nejrozsáhlejší, věnuje se výsledkům shlukových analýz k Hajnalově linii a hodnotové orientaci k rodinnému chování Evropanů. Výsledky jsou prezentovány v tabulkách,

kartogramech a grafech. Popis výsledků je odpovídající, na druhou stranu je otázkou, zda by větší pozornost neměla být věnována v případě European Social Survey vstupním datům, protože do analýzy vstupují v původní kategorizaci (věk respondenta je po 5letých věkových skupinách, proměnná dosažené vzdělání má 7 kategorií, rodinný stav 6 kategorií, typ soužití 7 kategorií atd.). Takto podrobné členění může i přes statistickou významnost poskytnout ne úplně smysluplný výsledek. Poslední kapitola je závěr, kde jsou shrnuty výsledky výzkumu.

Diplomová práce Miroslava Chrásky má jasný cíl, odpovídající data, metody, práce s citacemi nemá vážnějších nedostatků. Kladně lze hodnotit i to, že získané poznatky se autor snaží mezi kapitolami propojovat a problematiku zasazuje do širšího kontextu. Avšak nelze opomenout drobné nedostatky formálního charakteru, ať už jde o chybné číslování kapitol v obsahu, zarovnání textu v obsahu, překlapy nebo neuvedení počtu znaků v diplomové práci.

Diplomová práce Miroslava Chrásky splňuje požadavky kladené na kvalifikační práce, proto ji doporučuji k obhajobě.

V Praze 4. 9. 2020

RNDr. Olga Kurtinová, Ph.D.